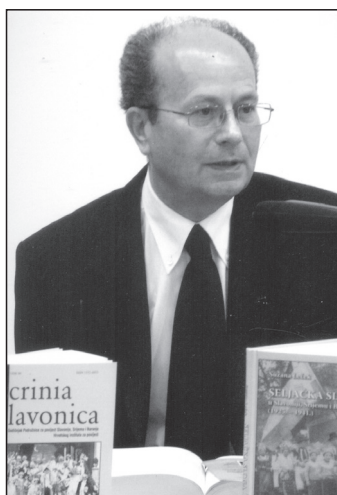

In memoriam

PROF. DR. PETAR KORUNIĆ
(1939. - 2018.)

„Jer izvor historijskog obrazovanja – i njegova, unutarnje sasvim radikalnog, proturječja spram duha ‘novog vremena’, ‘moderne svijesti’ – taj izvor *mora* i sam opet biti historijski spoznat, historija *mora* sama riješiti problem historije, znanje *mora* svoj žalac okrenuti prema samom sebi.“

Friedrich Nietzsche

Ako bismo u kratkim crtama htjeli opisati znanstveni rad profesora Petra Korunića, koji nas je napustio pretprošloga ljeta, inspiraciju za to mogli bismo potražiti u navedenom citatu Friedricha Nietzschea preuzetom iz knjige *O koristi i štetnosti historije za život*. Tako bismo u najužem smislu znanstveni rad profesora Korunića mogli označiti s tri pojma: epistemologija, kritička analiza i kritičko samopropitivanje.

Ako je po nečemu u hrvatskoj historiografiji profesor Petar Korunić postao prepoznatljiv, onda su to njegovi inovativni metodološki pristupi istraživanju pro-

blematike nacije, nacionalizma i nacionalnih identiteta. Prvi je, na primjer, u hrvatskoj historiografiji upotrijebio Luhmannovu teoriju sustava i podsustava kao i njegovu teoriju funkcionalne diferencijacije društva. Taj model međudjelovanja između društvenog sustava i okoline profesor Korunić je primijenio u istraživanju problematike nacije i nacionalnih identiteta u svojoj monografiji *Rasprava o izgradnji moderne hrvatske nacije: Nacija i nacionalni identitet* (knjiga I, Slavonski Brod, 2006). Ono što se u prethodnim teorijama i modelima zamišljalo kao međuovisnost cjelina-dijelovi on je iz perspektive teorije društvenih sustava objašnjavao kroz model društveni sustav – okolina, pri čemu okolinu čine ostali društveni sustavi. Dinamičnost toga Luhmannovog modela proizlazi iz teorije o autoreprodukciji sustava koja počiva na osnovi njegovih vlastitih elemenata. Profesor Korunić taj je model društvenih sustava primijenio na objašnjenje nastanka modernih društvenih sustava koji su se počeli izgrađivati od kraja 18. stoljeća. Njegova filozofska naobrazba posebno je došla do izražaja u kritičkoj analizi izgradnje nacionalnih identiteta. Za razliku od većine hrvatskih povjesničara koji teorijske pojmove i istraživačke kategorije koriste bez razumijevanja njihovog punog značenja profesor Korunić je pojmovniku koji je koristio u svojim znanstvenim istraživanjima pristupao sustavno i znalački. Tako je teorijske i metodološke aspekte problema identiteta analizirao od Aristotela preko Hegela do Heideggera. Hegelovu ideju o proходу identiteta kroz sustav razlika, različitosti i opreka odnosno kroz sustav identiteta drugoga, primijenio je u svojem modelu razvoja nacionalnih identiteta. Riječ je o dinamičnom razvoju unutar pluralnih kulturnih i društvenih odnosa koji se nalaze u stalnim promjenama i transformacijama.

Svoju epistemološku odnosno filozofsku obrazovanost profesor Korunić je pokazao već u svojim prvim monografijama u kojima je primijenio različite modele iz filozofije politike osobito kada je riječ o kritičkoj analizi ideologija i problematike liberalizma. Riječ je o dvije i danas relevantne monografije osobito kada su u pitanju hrvatsko-slovenski odnosi i problematika liberalizma u hrvatskoj politici 19. stoljeća: *Jugoslavenska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj politici. Hrvatsko-slovenski politički odnosi 1848-1870.* (Zagreb, 1986) i *Jugoslavizam i federalizam u hrvatskom nacionalnom preporodu 1835-1875. Studija o političkoj teoriji i ideologiji* (Zagreb, 1989). U tim je studijama započela i njegova prepoznatljiva kritička analiza višedimenzionalne problematike fenomena nacije koja je u svojoj punoj formi došla do izražaja u već spomenutoj monografiji iz 2006. godine. Fenomen nacije i nacionalizma objašnjavao je kao povijesnu kategoriju koju bitno određuje modernizacija građanskog društva. Uz kritičko usvajanje modernizacijskog pristupa profesor Korunić je fenomenu nacije pristupao konstruktivistički, a svoj je model nastanka nacije prikazivao kao logičku konstrukciju, a ne kao esencijalističku i organicističku danost. Modernizacijskom pristupu nije pristupao jednoznačno i kritički je uvažavao sve postojeće različite modernizacijske teorije. Tako je kritički propitao modernizacijsku teoriju kulture kod Andersona i Gellnera, kao i Ho-

bsbawmov model u kojem dominiraju ekonomske kategorije. Proturječnosti u teorijama o naciji prema njegovom mišljenju proizlaze iz miješanja nacije kao ideološke doktrine i nacije kao društvenog fenomena. Iako nacionalizam dobrim dijelom stvara nacije, to ne znači da je nacija “ideološki izum” jer njeni korijeni nisu u mitskim nacionalističkim pričama već u samoj strukturi modernog društva koje je posljedica novog oblika društvenog organiziranja, na obrazovanju zasnovanim visokim kulturama koje štiti vlastita država.

Upravo je stoga profesor Korunić u svojem modelu izgradnje nacije posebno mjesto dao obrazovnom sustavu odnosno izgradnji obrazovne piramide. Opće, univerzalno i standardizirano obrazovanje u njegovom je modelu jedan od glavnih čimbenika modernog društva. Ono je njegova osnova jer omogućuje komunikaciju u zajedničkom i standardiziranom mediju i pismu. Opstanak modernog građanskog društva i njegova podjela rada neostvarivi su bez dobro organizirane obrazovne infrastrukture. Smatrao je da se formiranje nacije ne može razumjeti bez uvida u školski sustav određenog vremena. Ta njegova zapažanja, kao i dugi razgovori o problematici i fenomenu odgojno-obrazovnog sustava, bili su ključni u mojem istraživačkom usmjerenju prema problematici povijesti školstva. Profesor Korunić usmjerio me je prema području povijesti školstva i ukazao mi kako svoju filozofsku naobrazbu mogu dobro iskoristiti u interpretaciji izvora iz povijesti školstva. Za magistarski rad mi je predložio temu izgradnje modernog osnovnog školstva u vrijeme banovanja Ivana Mažuranića, a tek tijekom izrade magistarskog rada shvatio sam koliko istraživačko područje mi je otvorio sugerirajući mi tu temu. Razgovori u njegovoj kancelariji kao i oni na kavama u fakultetskoj kantini uvijek su bili poticajni i otvarali su nove perspektive mogućih istraživanja. Tijekom tih razgovora uvijek je upućivao na novu literaturu i nove pristupe u historiografskim istraživanjima. U tim su razgovorima dolazile do izražaja i njegove kritičke analize kao i društvena angažiranost koja je se odnosila na kritičko propitivanje hrvatskog društva i brojnih tranzicijskih fenomena. Veliku brigu poklanjao je očuvanju digniteta struke što je posebno došlo do izražaja u njegovoj kritici Bolonjskog procesa i otvaranja brojnih studija povijesti koji su prema njegovom mišljenju vodili k devalvaciji struke i padu kvalitete studija povijesti. Nakon obrane magistarskog rada profesor Korunić mi je ponudio mjesto asistenta i nikako mu nije bilo jasno zašto sam tako uporno ustrajavao na ostanku u Slavoniji, ali bi mi u isto vrijeme s posebnom pažnjom prepričavao događaje iz svojeg djetinjstva na Korčuli. Svoju širinu i veliko razumijevanje kao mentor profesor Korunić je pokazao prilikom mojeg odabira doktorske teme. U potpunosti je podržao moju ideju o odabiru problematike vezane uz obrazovanje žena u 19. stoljeću, kao i moj metodološki pristup toj temi koji se zasnivao na Foucaultovoj teoriji moći. Profesorovim odlaskom u mirovinu naši su se susreti prorijedili, ali smo se i dalje sastajali u Hrvatskom državnom arhivu i razgovarali o brojnim arhivskim dokumentima

i izvorima koje je sustavno istraživao nakon odlaska u mirovinu. Raspravljali smo o povijesti školstva u Hrvatskoj i u Habsburškoj Monarhiji u drugoj polovici 18. i početkom 19. stoljeća, jer je upravo za tu problematiku pronašao serije dokumenata. Posebno ga je zaokupljala pojava i razvoj moderne historijske statistike u hrvatskim pokrajinama sredinom 19. stoljeća, pri čemu se fokusirao na popise stanovništva u Hrvatskoj i Slavoniji 1849. i 1851. godine.

Osobito su ga u istraživačkom smislu zaokupljali dokumenti koji pokazuju vrlo teško ekonomsko i socijalno stanje većine tadašnjeg stanovništva. Upravo je taj svijet života, taj realni život, kako je govorio, trebao postati središnje mjesto njegovog daljnjeg istraživanja. No, bolest i smrt spriječila ga je u daljnjim istraživanjima, a dijelovi tih njegovih posljednjih istraživanja objavljeni su nakon njegove smrti u knjizi *Naselja i stanovništvo hrvatskih pokrajina 1750-1857. godine: sumarni pregledi popisa stanovništva hrvatskih pokrajina od 1746/51. do 1857. godine* (Prvi tom. Svezak I-II. Zagreb, 2018), koju je uredio njegov dugogodišnji suradnik Željko Holjevac. Ta njegova zadnja knjiga pokazuje koliko smo izgubili smrću profesora Korunića i koliki su brojni doktorandi u njemu mogli naći izvrsnog mentora koji im je mogao ponuditi velike nizove neobjavljene arhivske građe i uz čiju su pomoć mogli otvoriti nova neistražena područja u hrvatskoj historiografiji. To najbolje znaju brojni kolege i kolegice s Hrvatskog instituta za povijest čiji je mentor bio profesor Korunić. Tako je bio mentor za izradu sljedećih magistarskih radova: Stjepan Matković, *Organizacija Čiste stranke prava i njezino sudjelovanje na izborima (1895.-1908.)*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1996; Tomislav Markus, *Ideje i koncepcije Slavenskog Juga 1848-1850 godine*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1996; Josip Kljajić, *Tvrđava Brod od 1715. do 1878.*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1997; Mario Jareb, *Hrvatsko-mađarski odnosi od ožujka do rujna 1848. u svjetlu hrvatskog tiska*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1998; Marino Manin, *Prilike u bivšoj Mletačkoj Istri od 1797-1805. godine*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1999; Dinko Župan, *Pučko školstvo u vrijeme banovanja Ivana Mažuranića*, Zagreb, Filozofski fakultet, 2002; Zdravka Zlodi, *Aleksander Sapieha i njegovo putovanje po hrvatskim zemljama i Bosni u kontekstu hrvatsko-poljskih odnosa i veza početkom XIX. stoljeća*, Zagreb, Filozofski fakultet, 2005; Arijana Kolak, *O Mađarima i mađarskoj politici u javnosti banske Hrvatske 1848.-49.*, Zagreb, Filozofski fakultet, 2006. Pored tih magistarskih radova profesor Korunić bio je mentor za izradu i sljedećih doktorskih radova: Tomislav Markus, *Hrvatski sabor 1848. godine: Političke institucije i hrvatski nacionalni pokret 1848.-1849.*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1999; Mato Artuković, *Položaj Srba u Hrvatskoj 1883-1903.*, Zagreb, Filozofski fakultet, 1999., i Dinko Župan, *Obrazovanje žena u Bansknoj Hrvatskoj (1868-1918)*, Zagreb, Filozofski fakultet, 2006. Čitava ova lepeza raznolikih povijesnih tema pokazuje metodološku i historiografsku širinu kojom je raspolagao profesor Petar Korunić te koliko je hrvatska historiografija izgubila njegovom smrću.

Dinko Župan